

СОЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА ТА СИРОВИННА СКЛАДОВА ОЛІЄЖИРОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Одне з провідних місць по вирощуванню олійних культур в світі займає Україна. В останні роки їх площа посіву досягає 4,2-4,5 млн. га, а валовий збір 4,5-4,7 млн. тонн. Це відповідно в 1,5 та 1,7 рази більше ніж в 2000 році. Їх структура представлена соняшником, ріпаком, соєю, гірчицею та льоном олійним. Інші олійні культури займають поки що незначні площі (0,5-0,8%).

В основі виробництва рослинної олії в Україні чільне місце належить соняшнику. На його долю припадає біля 87% всієї олії яка виробляється. Разом з тим, відомо про негативний вплив посівів соняшнику на накопичення вологи в ґрунті, неможливість його використання як попередника під зернові культури, низькі темпи зростання його урожайності, а в окремі періоди і її зниження. В даній ситуації необхідний пошук альтернативних шляхів підвищення економічної ефективності функціонування олієжирового комплексу держави та розширення можливостей виходу олійної продукції на світові ринки. Одним з напрямів вирішення цієї проблеми є вирощування сої, а проблема нарощування виробництва соєпродукції є досить актуальною.

Огляд останніх досліджень. Системні і довготривалі дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців визначили перманентність процесу росту виробництва олійних культур. Вже в 2010 році цей ріст становить біля 35% тобто біля 100 млн. т.

Однак, дефіцит споживання рослинної олії в світі на сьогодні складає 40 млн. т. [1]. Це свідчить про те, що сировинна база виробництва олії далеко не насичена.

В країнах, де споживання рослинних жирів менше медичної норми – нижчий рівень очікуваної тривалості життя.

На світовому ринку встановилась потреба не тільки на основну продукцію олійних культур (рослинна олія), але й на побічну (макуха та шрот). Ці види переробки продукції олійних культур являються джерелом рослинного білку і незамінні для балансування кормів по перетравному протеїну.

В цьому контексті особливе місце займає соя, яка крім вище згаданих якостей дає цілу гаму харчових продуктів із сої. В цьому плані заслуговують на увагу наукові дослідження А. Бабіча, І. Ткалича, Ф. Адаменя, В. Завірюхіна та ін.

Формуванням завдання дослідження. Необхідність швидкого вирішення проблеми кормового і харчового білку, збільшення в раціонах харчування людства долі рослинної олії та забезпечення ґрунтової родючості шляхом бездефіцитного використання азоту ґрунту вимагає істотного нарощування обсягів виробництва такої культури як соя.

Народногосподарська і економічна оцінка її вирощування, місце на сировинному і продовольчому ринку України, регіони вирощування, сортова політика є основними питаннями, що поставлені на розгляд в даній статті.

Виклад основного матеріалу. В останнє десятиріччя світовий «соєвий» бум досяг і меж України, а її значення як олійної та білкової культури зумовило суттєво підняти її значення у виробництві білкових продуктів для харчових цілей. Вже сьогодні на вітчизняному продуктовому ринку окреме місце займає соєве масло і молоко.

В контексті нарощування потенціалу агропромислового комплексу України, першочергове значення набувають агроекономічні можливості регіонів. Ця тенденція набуває визначального значення для областей південного регіону, особливо Херсонської області, де вкрай необхідно підтримувати виробництво ринкового привабливих сільськогосподарських культур. До недавнього часу стратегічними культурами, які забезпечують надійні надходження коштів були зернові та соняшник.

Початок XX століття в Україні ознаменувався підвищенням уваги до сої, площі якої в 1931 році становили майже 200 тис. га.

Разом з тим, зростання соєвиробництва не мало під собою виваженої наукової обґрунтованості, що поступово вплинуло на значне скорочення її площ. І тільки на початку 90-х років почалося її відродження, коли в 1987 році посіви сої зросли до 73,9 тис. га, в 1989 до 104,6 тис. га, в 2003 році до 189,6 тис. га. Разом з тим, слід відмітити, що врожайність культури, не зважаючи на удосконалення агротехнологій в цей період зростала дуже повільно і не перевищувала в середньому 11-13 ц/га. Збільшення обсягів виробництва проходило в основному за рахунок розширення посівних площ, тобто екстенсивним шляхом. Виходячи з агрокліматичного розташування території України, найбільш сприятливі умови її вирощування склалися в Херсонській, Полтавській, Кіровоградській, Черкаській, Одеській та Вінницькій областях [2].

Як вже відмічалось, серед областей лідерів з виробництва сої є Херсонська область, де наявність зрошуваних земель, давні традиції серед сільгоспвиробників і досвід її вирощування дозволяють нарощувати обсяги її виробництва. Нарощування виробництва сої сприяє збільшенню виробництва високоякісних збалансованих кормів.

Вагомим фактором інтенсифікації характеру, що впливає на збільшення обсягів виробництва сої є селекція високопродуктивних сортів. В умовах Херсонської області для забезпечення більшої ефективності вирощування сої слід надавати перевагу високопродуктивним сортам з коротким періодом вегетації (Юг-30, Фастон, Юг-40 та інші), які потребують меншої кількості поливів. Це дозволить зменшити загальні витрати на 6-7%, а витрати, пов'язані з проведенням поливів, на 25%. Урожайність зерна сої при цьому не зменшується [3].

Одним з крупних виробників сої в Херсонській області, де відпрацьовуються сучасні агротехнології, впроваджується система сортовідновлення, налагоджена соєпереробка є компанія «Фрідом Фарм» Горностаївського району Херсонської області.

За розрахунками фахівців компанії економіка виробництва сої стає позитивною вже при досягненні урожайності 11,0 ц/га. А при існуючих рівнях урожайності в компанії 25-30 ц/га і вище рентабельність досягає 120-200%.

Якщо врахувати всі види витрат (перевезення, адмінгоспвитрати, податки, реклама і т. ін.), які в сукупності зменшують чистий прибуток у 1,6 рази, що одержано при вирощуванні сої, то він все рівно буде становити 800-850 грн./га. Тобто за рахунок посівів сої Україна може отримувати біля 350-375 млн. грн. чистого прибутку.

Отже соя, збільшення виробництва якої – реальний і швидкий шлях виходу нерентабельних господарств із кризи, підвищення культури землеробства, формування ресурсів рослинного білка та олії у південному регіоні.

Висновки. Диверсифікація виробництва олійних культур в Україні в своїй основі повинна враховувати агроекологічну і економічну оцінки такої культури як соя. Кормові і харчові якості сої і соєпродуктів становлять її на одне з чільних місць у формуванні продовольчої безпеки держави і є важливою складовою забезпечення функціонування олієжирового комплексу.

Анотація

Стаття розглядає місце і значення сої у забезпеченні ефективності олієжирового комплексу України, регіони її найбільшого розповсюдження, економічну ефективність вирощування.

Ключові слова: соєвиробництво, економічна ефективність, оліє жирний комплекс.

Аннотация

В статье рассмотрено место и значение сои в обеспечении эффективности масложирового комплекса Украины, регионы ее наибольшего распространения, экономическую эффективность выращивания.

Ключевые слова: соепроизводство, экономическая эффективность, масложировой комплекс.

Summary

In the article is examined the place and importance of soybeans in ensuring of the effectiveness of the oil complex of Ukraine, its largest distribution regions, the economic efficiency of growing.

Keywords: soybean production, economic efficiency, oil and fat complex.

Список використаної літератури:

1. Бабич А.О., Венедіков О.М. Моделі технологій вирощування сої, їх економічна ефективність та конкурентоспроможність // Корми і кормовиробництво. – Вінниця. – 2006. – № 56. – С. 22-29.
2. Бабич А., Колісник С., Побережна А. та ін. Розміщення посівів і технологія вирощування сої в Україні / Пропозиція, 5, 2000. – С. 3840.
3. Венедіков О.М. Технологічні аспекти вирощування сої для одержання конкурентоспроможної продукції // Матеріали науково-практичної молодих вчених і спеціалістів „Новітні технології виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва” 29–30 листопада 2005 р. – Київ-Чабани, 2005. – С. 59–60.